

YORUM

Adnan NAS
adnan.nas@tr.pwc.com

Belirsizliğin Gizlediği Fırsat

2010 yılında hem dünya hem de Türkiye ekonomisi ile ilgili pek çok soru işareti canlılığını korur ve kestirme tahminler yapmayı güçleştirirken, İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti olması ile ilgili olarak düzenlenen etkinlikler, ülkenin bir türlü hayata geçirilemeyen potansiyelinin değerlendirilmesinin ne kadar önemli olduğunu bir kez daha hatırlatan başarılı bir organizasyon oldu. Ancak kötü hava koşullarına rağmen yedi ayrı merkezde yapılan etkinlikleri izlemeye koşan canlı ve dinamik kalabalıkların yüzlerinden taşan enerjiyi görüp biraz hüzünle hatırladığımız bir başka şey de, bu potansiyeli kullanıp yönlendirmede sergilediğimiz beceri noksanlığı. Sürekli altını çizip durduğumuz vizyon, strateji ve dönüşüm programı da esas itibarıyla bu noksanlığı gidermek için gereklidir. Hazır sadece konjonktür değil, bütün küresel düzen köklü bir değişimin sancılarını çekerken biz de sadece kriz öncesi durumumuza dönmeye çalışmakla yetinmemeli, aksine o zaman çözmekte sıkıntı çektiğimiz kronik sorunlarımızı yeni koşullarda belki de daha kolay aşabileceğimizin ayırına varmalıyız.

Fırsatı Kaçırma Riski

Gerçekten de önümüzdeki dönemin kaçınılması gereken önemli risklerinden biri, küresel krize "elle gelen düğün bayram" gözüyle bakarak dünyadaki düzelmelerin bize yansımaya fazlaca bel bağlamaktır. Bu iki nedenle sakıncalıdır. Birincisi, gelişmiş batının kazanımlarını geçici bir süre için alt üst eden finansal çöküş bizde yaşanmamasına rağmen bunu bir avantaj olarak kullanamamız olacağız. İkincisi bizim de içinde olduğumuz gelişmekte olan ülkelerin Doğu Avrupa dışındaki bölümünde reel kesim krizden fazla etkilenmediği gibi, bunların pek çoğunda büyüme dinamikleri cari açık üretmemekte ve doğal kaynağa ya da tasarruf fazlasına dayanmaktadır. Bu nedenle, krizin etkileri bütün boyutlarıyla ortadan kalktığında her iki gruptaki ülkelerin rekabetçi pozisyonları bugüne oranla daha fazla güçlenmiş olacaktır. Yani 2010 ve muhtemelen onu izleyen birkaç yıl, bizim görece olarak bir atılım programı için daha avantajlı olacağımız bir zaman kesiti gibi görülmeli.

Bu bakımdan son 15 yılda yaşadığımız dört krizden alınan dersler de potansiyel bir fırsat sunuyor. Üstelik ikisi yerli (1994 ve 2001), biri dışsal (Asya krizi) olan ilk üçünün öğrettikleri henüz unutulmamışken şimdi bir de niteliği ve boyutları çok daha büyük ve herkesi etkileyen bir krizin sonuçlarını, tahribatını olduğu kadar sağlayabileceği fırsatları da daha iyi değerlendirebilecek durumda olmalıyız. Fırsat, sadece küresel düzenin yeniden şekillenmesi anlamında dışsal değil, toplumsal bilinç ve donanımın kapsamlı bir dönüşümü üstlenmeye yetecek bir olgunluğa ulaşması anlamında içsel bir nitelik taşıyor. Gerek kamu yönetimi, gerekse özel kesim ve sivil toplum, ayrıntılı ve iyi tasarlanmış bir yol haritası çevresinde ortak akıl ve özgüven ile uzlaşarak güçlü ve ortak gelecek için maliyetlerine de birlikte katlanacakları bir yörünge belirleyebilir.

2009 Bütçe Performansı

Bunun için önce kısa vadeli dengeleri güvenceye almak gerekiyor kuşkusuz. Son dokuz yıldaki ekonomik performansın belki de en güçlü ayağı olan mali disiplinde kontrolün yitirilmemesi için de merkezi yönetim bütçesi önem taşıyor. Maliye Bakanı'nın kriz nedeniyle rekor düzeyde sapan (aslında Orta Vadeli Mali Program nedeniyle evvelce revize edilen) 2009 yılı bütçe gerçekleştirmelerine ilişkin açıklamalarını, bu sonuçların 2010 bütçe performansını da etkileyebilecek olması nedeniyle de irdelemekte yarar var.

İlk dikkati çeken husus, başlangıçta 10 milyar TL olarak öngörülen, OVP ile 63 milyar TL'na yükseltelen bütçe açığının 52 milyar düzeyinde gerçekleşmesi. Bu sonucun oluşmasında faiz giderlerinin orijinal bütçe hedefinin 4 milyar TL altında kalmasının ve vergi gelirlerinin krizin ağır etkilerine rağmen 2008 yılına oranla yüzde 2.6 artmış olmasının payı var. Vergilerde ithalde alınan KDV ve harçlar dışında bütün kalemler 2008'e göre artarken dahilde alınan KDV, yüzde 24 ile en büyük artışın kaydedildiği ve aynı zamanda orijinal bütçe hedefini de aşan

tek vergi olma özelliğini taşıyor. Ayrıca bütçe giderlerinin de faiz dışındakilerde ve sadece talebi canlandırmaya yönelik cari transferler ile kamu tüketimi alanlarında yoğunlaştığını, dolayısıyla yatırım ve istihdam yönünden olumlu bir etki yapmadığını vurgulamakta yarar var. Nihayet faiz dışı fazlanın orijinal hedef olan 47 milyar TL'na karşılık ancak 1 milyar TL olabildiğini, bu nedenle oluşan bütçe açığının borçlanmada önemli bir artışa yol açtığını, bunun da faiz düzeyi üzerinde bir baskı unsuru olabileceğini hatırlatalım.

Teknoloji ve Arge

Aslında bütçe açığından da, cari açıktan da kalıcı biçimde kurtulmanın başka yollarından biri, toplumsal potansiyeli hayata geçirmek için yaratıcılık ve teknoloji odaklı bir atağı gündemimize almak. Çok daha köklü ve kapsamlı bir süreç gerektiren eğitim cephesini bir yana bırakalım, nispeten daha kolay ve sıradan olması gereken Arge teşviklerini bile ancak 2001 sonrasında düşünmeye başladığımızı, bunları kapsamlı bir uygulama alanına yaygınlaştırmayı ancak 2008 Nisan'ında gerçekleştirebildiğimize göre daha katedeceğimiz mesafe çok uzun. Üstelik bu sınırlı gelişmeler dahi, mevzuatın birbiriyle çelişmesi ya da uygulama ile görevli farklı kurumların farklı yorum ve yaklaşımları gibi nedenlerle kendi potansiyelinin bile gerisinde kalırken...